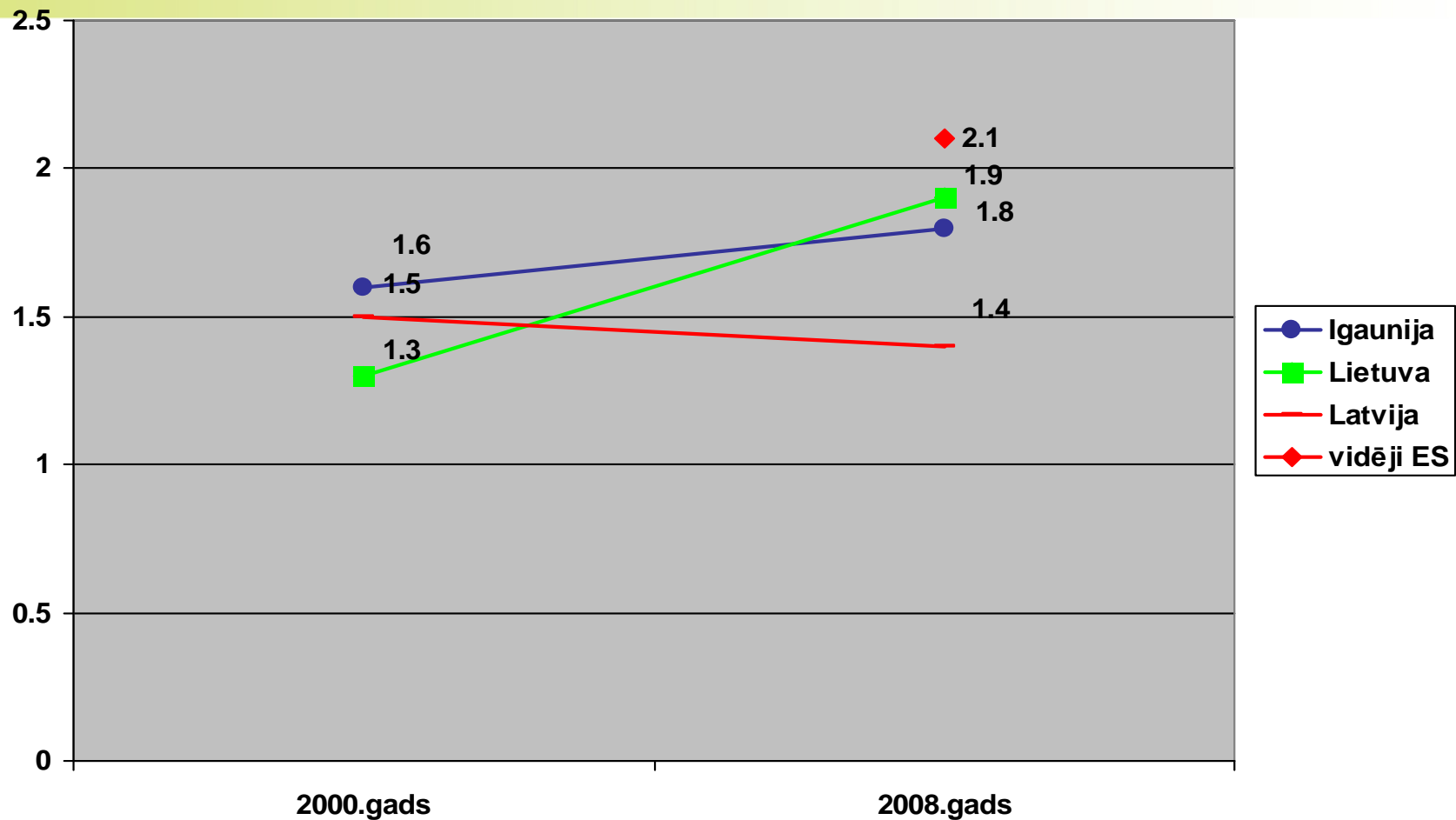

Eiropas Savienības valstīs, īpaši
Igaunijā īstenotie un īstenojamie
demogrāfiskās situācijas
veicināšanas pasākumi, to
prioritātes un galvenās atšķirības

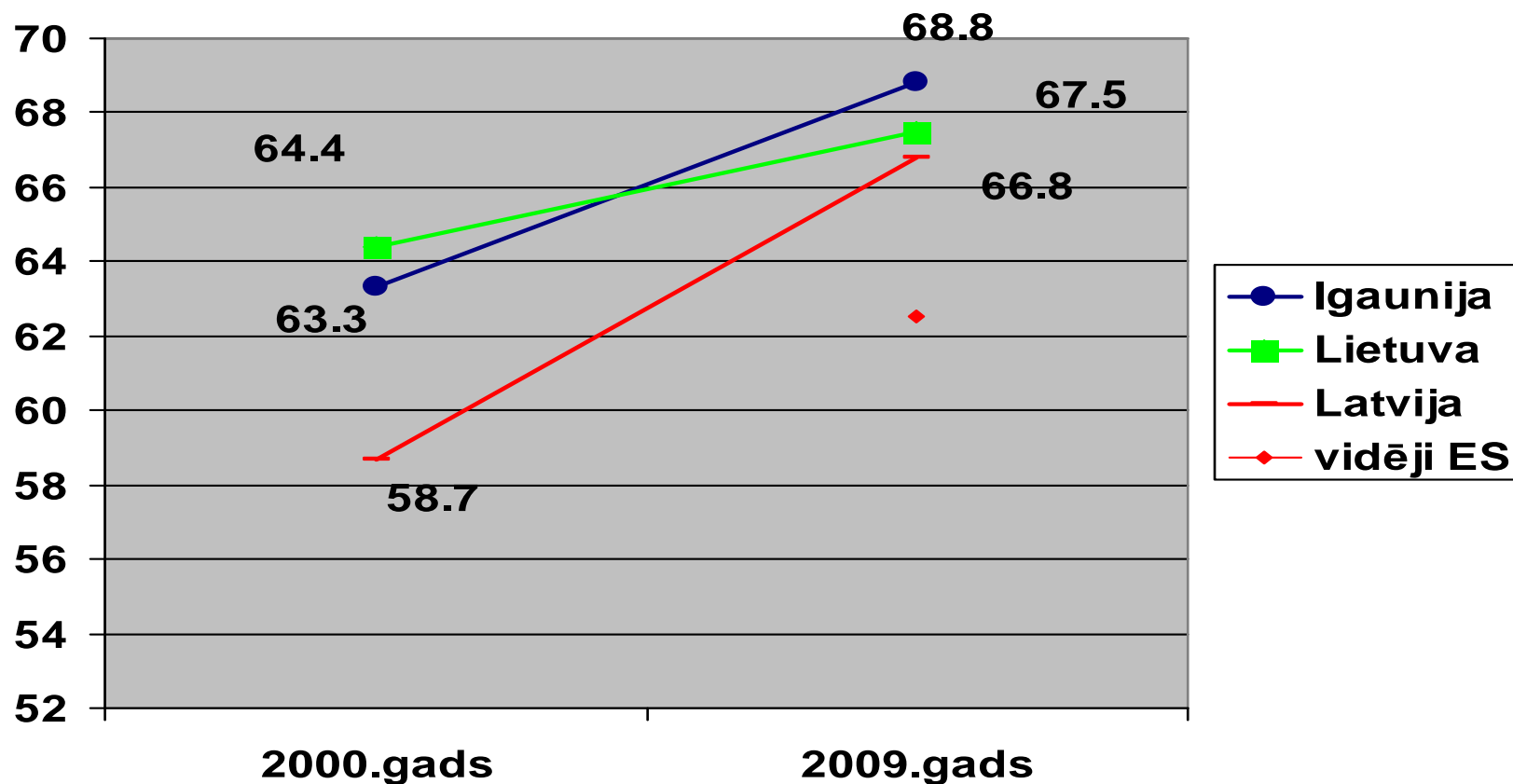
11.08.2011.

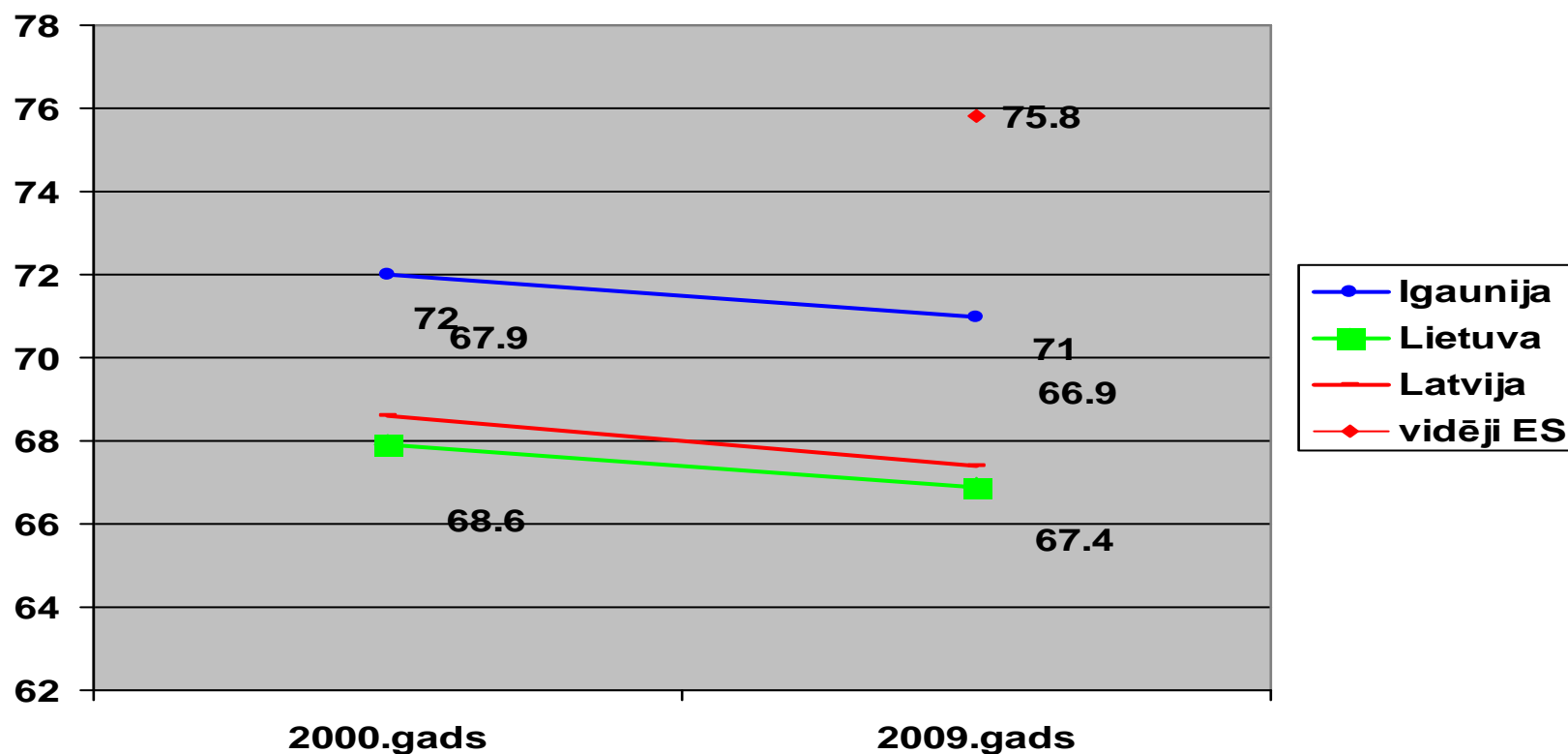
Valsts izdevumi ģimenēm un bērniem (% no IKP)

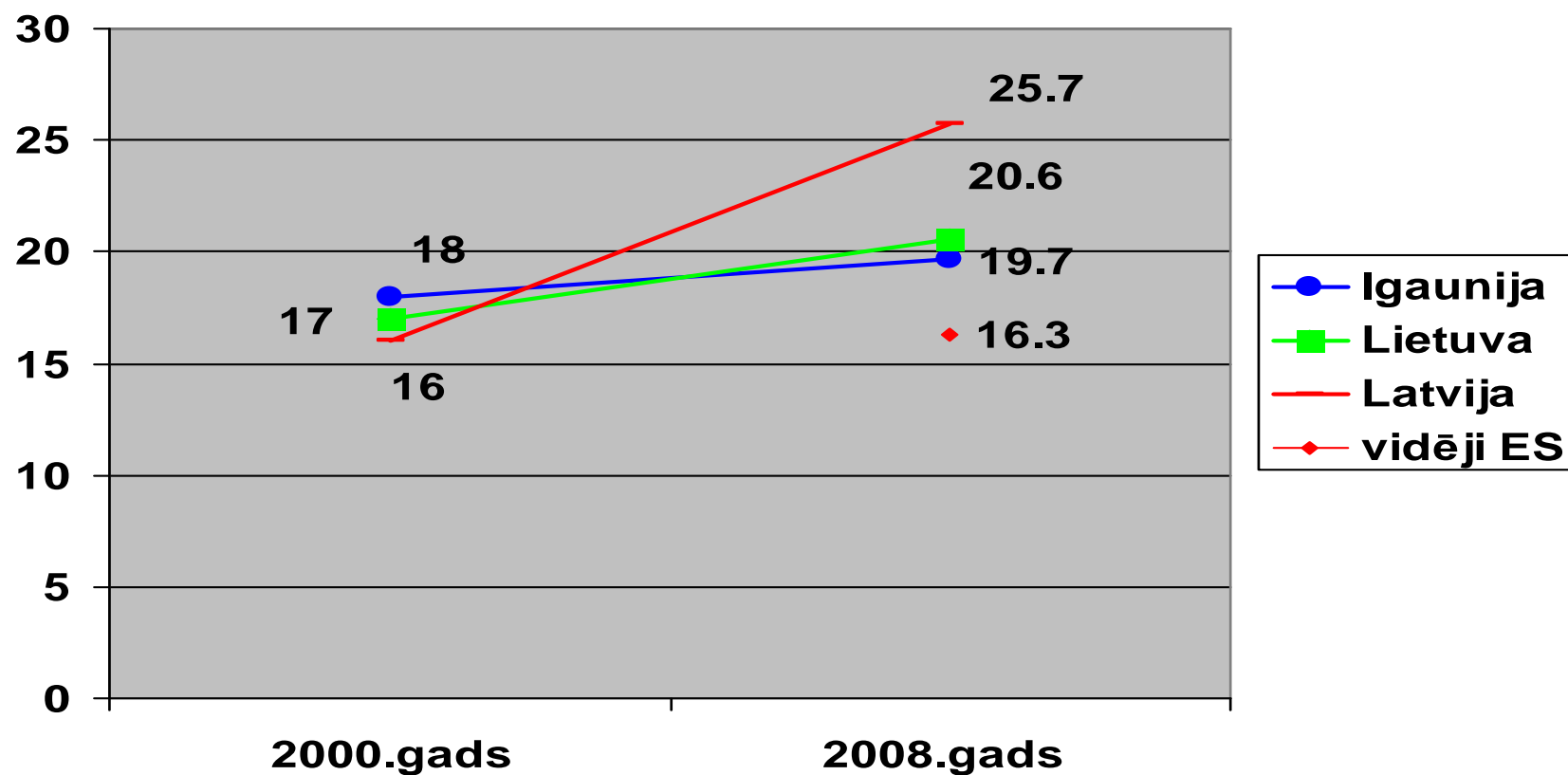
Nodarbinātības līmenis sievietēm (20-64 g.v.; %)

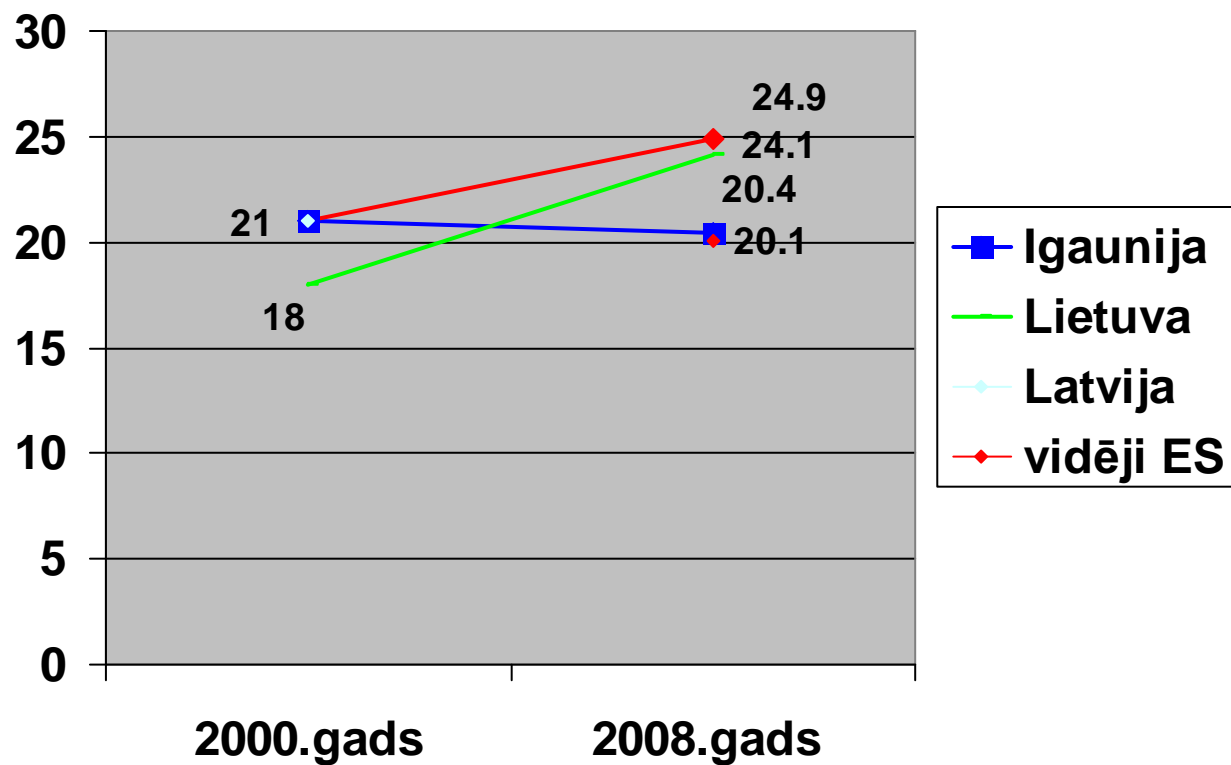
Nodarbinātības līmenis vīriešiem (20-64 g.v.; %)

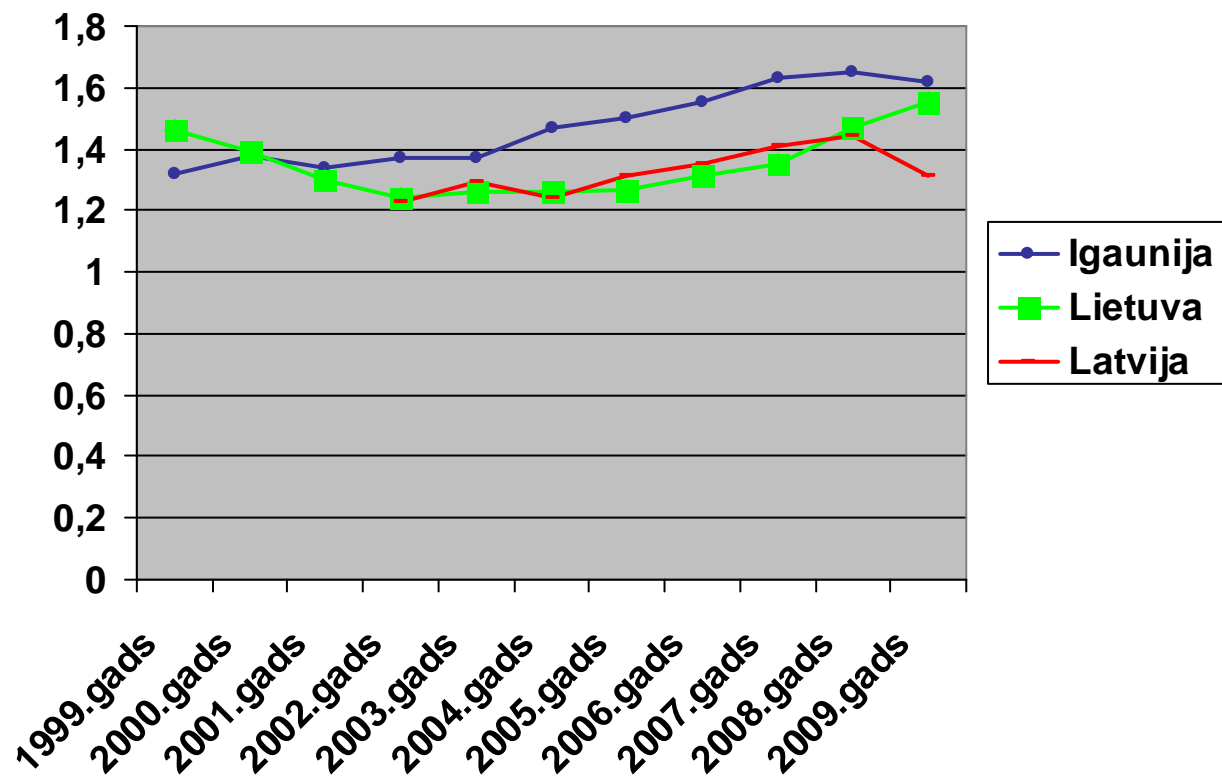
Nabadzības risks (% no iedzīvotāju kopskaita, pēc sociālajiem transfertiem)

Nabadzības risks (% bērni, kuri nav sasnieguši 16 gadu vecumu un ir pakļauti nabadzības riskam pēc sociālajiem transfertiem)

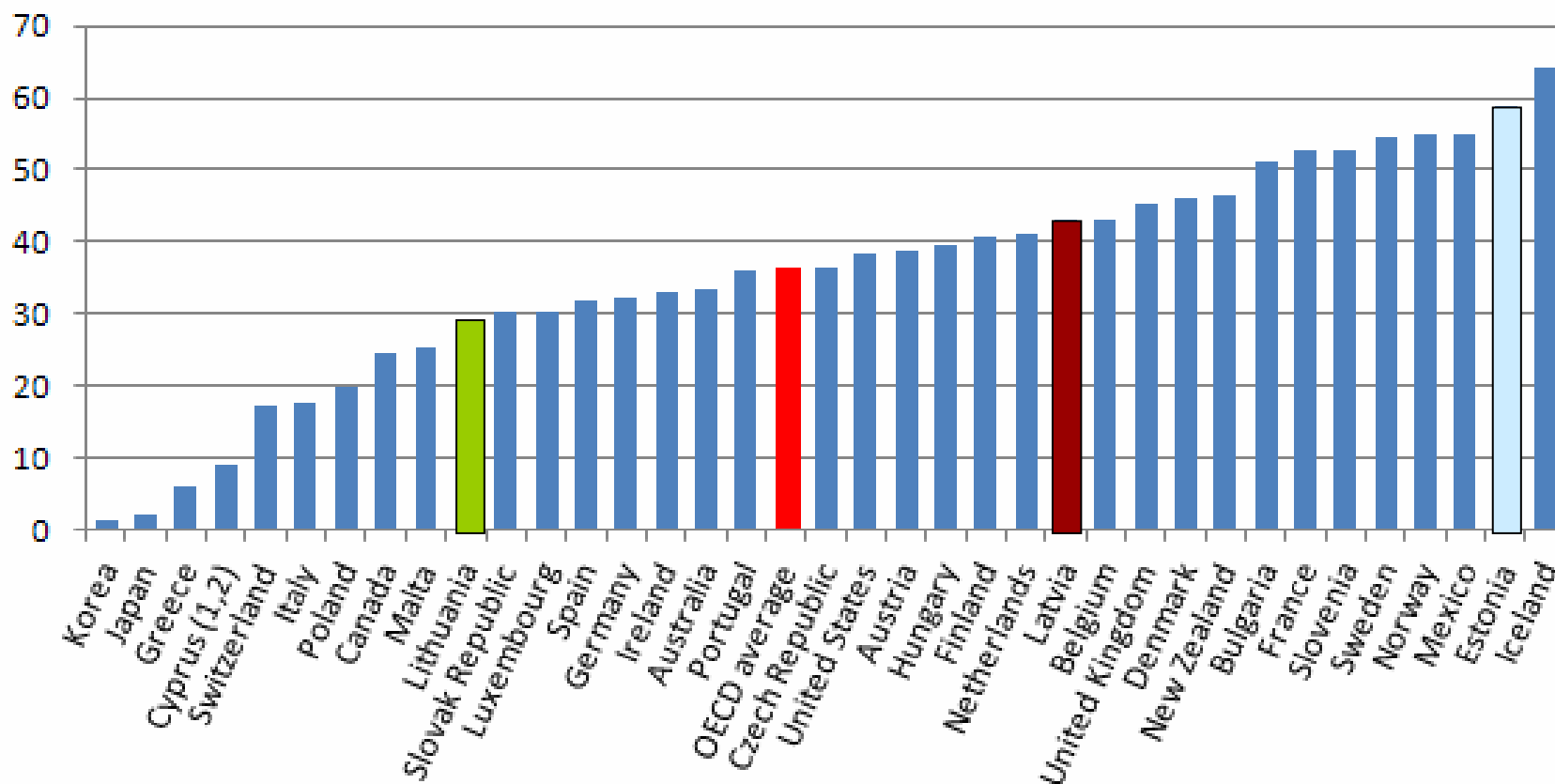

Summārais dzimstības koeficients

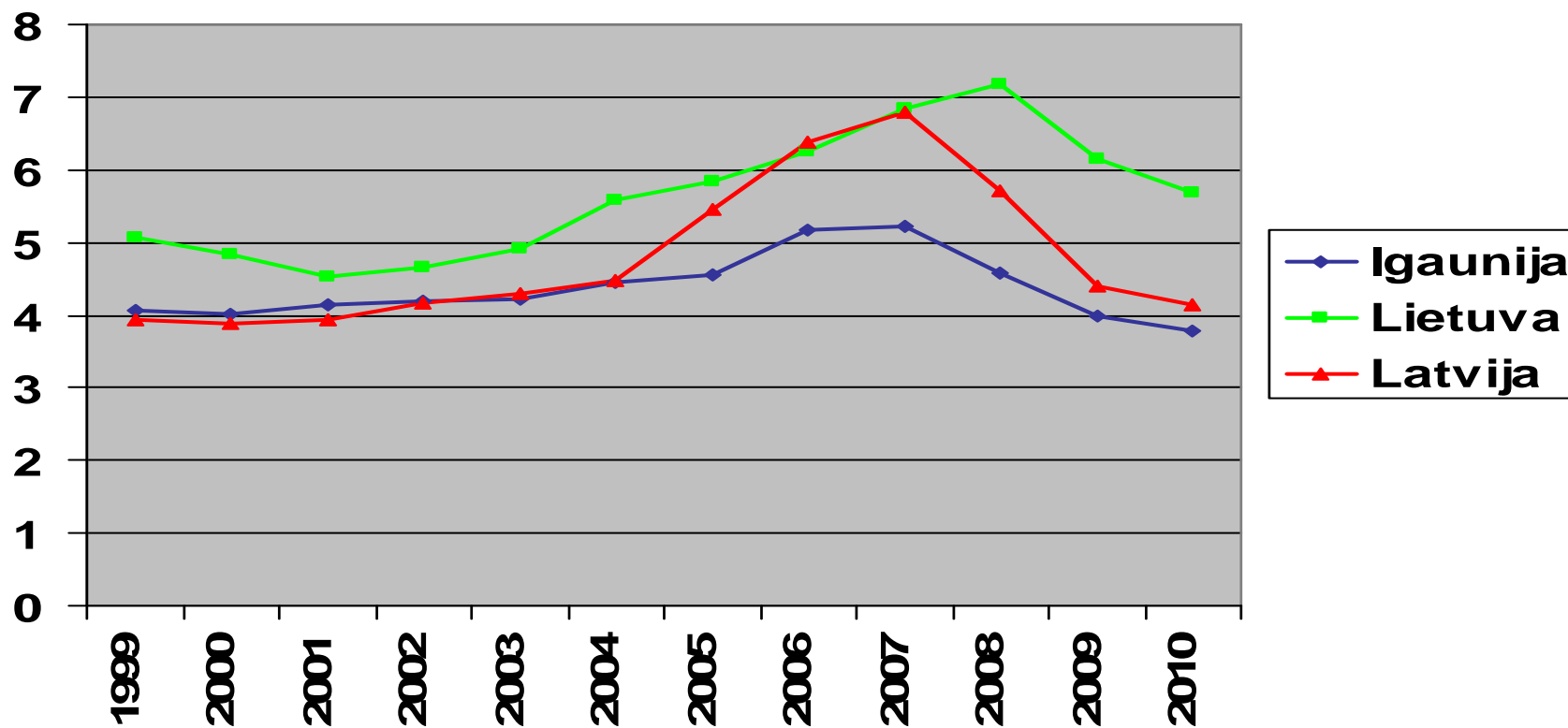

Bērnu īpatsvars, kuri dzimuši vecākiem, kuri nav stājušies laulībā (2008)

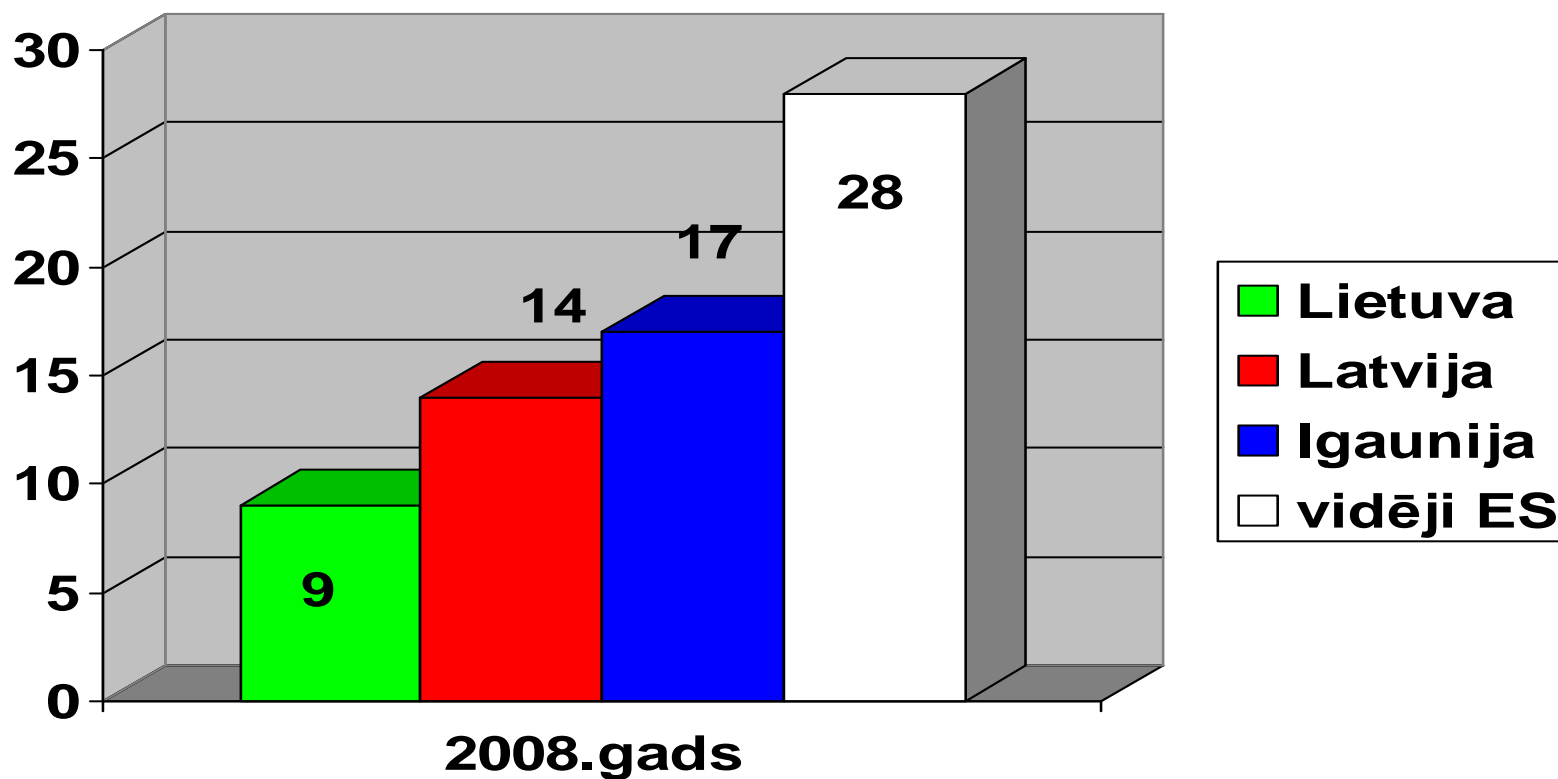
Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) statistikas apkopojums

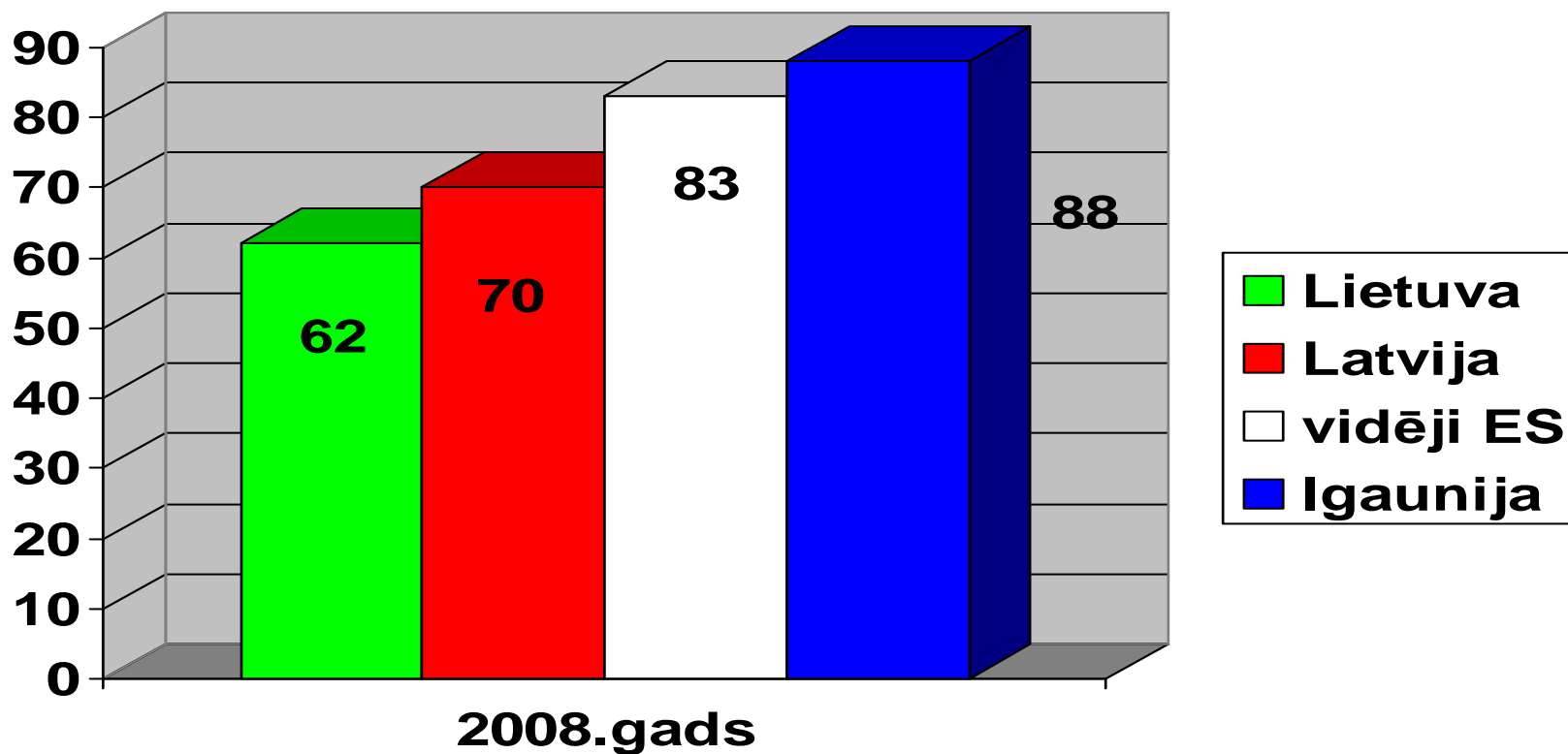
Laulību skaits uz 1 000 iedzīvotājiem

Bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība (0-2 g.v.; %)

Bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība (no 3 g.v. līdz obligātajam skolas vecumam; %)

Finansiālais atbalsts ģimenēm Igaunijā un Latvijā (1)

Igaunija

Bērna kopšanas atvaļinājums (kopš 2004.gada):

vecākam – darba ņēmējam – ir tiesības uz 575 kalendāro dienu ilgu apmaksātu atvaļinājumu bērnu kopšanai.

Pirmās 140 dienas, kuras veido maternitātes atvaļinājums, ir **pilnībā apmaksātas** un tās tiesīga saņemt ir bērna māte.

Atlikušās 435 dienas vecāki var dalīt savā starpā, to laikā vecāks, kurš šo atvaļinājumu izmanto, saņem 100% pabalstu, kas **atbilst personas darba algas apmēram**, tomēr šim pabalsta apmēram ir maksimālā apmēra ierobežojums – 2,257 EUR (1586 LVL) mēnesī.

Kad ir izmantotas visas pilnībā apmaksātās atvaļinājuma dienas, vecāks ir tiesīgas saņemt noteikta apmēra bērna kopšanas pabalstu **38 EUR (26 LVL) par bērnu mēnesī (līdz bērns sasniedz 3 gadu vecumu)**.

Uz krīzes laiku no 2009.gada 1.janvāra līdz 2013.gada 1.janvārim apturēta paternitātes pabalsta izmaksa.

Paternitātes atvaļinājums ir 10 darba dienas ilgs, kuru bērna tēvs var izmantot laikā, kamēr bērna māte ir grūtniecības vai dzemdību atvaļinājumā, vai divu mēnešu laikā pēc bērna piedzimšanas. 2008.gadā atvaļinājuma laikā izmaksājamā pabalsta apmērs tika balstīts uz tēva vidējo apdrošināšanas iemaksu algu.

Latvija

Bērna kopšanas atvaļinājums:

Ikvienam darbiniekam ir tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu, kura ilgums ir pusotrs gads (547 dienas) līdz bērns sasniedz astoņu gadu vecumu.

Grūtniecības un dzemdību atvaļinājums:

Bērna mātei ir tiesības uz 112 kalendārās dienas ilgu apmaksātu grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu; ja grūtniece ir stājusies profilaktiskajā uzskaitē līdz 12.grūtniecības nedēļai, tad tiek piešķirtas papildu 14 atvaļinājuma dienas, 14 dienas ilgu papildatvaļinājumu piešķir arī grūtniecības, dzemdību vai pēcdzemdību sarežģītumu dēļ, kā arī tad, ja dzimuši divi vai vairāki bērni (112+14+14=140 kalendārās dienas);

maternitātes pabalsta apmērs (izmaksā grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laikā (140 dienas)): 80 procenti no vidējās pabalsta saņēmēja algas, no kuras tiek veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Vecāku pabalsts tiek maksāts bērna kopšanas atvaļinājuma laikā līdz bērns sasniedz viena gada vecumu (365 dienas). No 2010.gada 3.novembra līdz 2014.gada 31.decembrim paredzēti pabalsta ierobežojumi (pabalsta apmērs par vienu kalendāro dienu nevar pārsniegt 11,51 LVL); ja pabalsts šo summu pārsniedz, tad tiek pabalsta saņēmējam par vienu kalendāro dienu tiek izmaksāti 11,51 LVL, kā arī 50% no summas, kas pārsniedz 11,51 LVL).

Kad ir izmantotas visas pilnībā apmaksātās atvaļinājuma dienas, vecāks ir tiesīgas saņemt noteikta apmēra bērna kopšanas pabalstu 30 LVL apmērā mēnesī (līdz bērns sasniedz 2 gadu vecumu).

Atvaļinājums bērna tēvam

Bērna tēvam ir tiesības uz 10 kalendārās dienas ilgu atvaļinājumu tūlīt pēc bērna piedzimšanas, bet ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc tam.

Paternitātes pabalstu piešķir par laiku, kurā bērna tēvs atrodas šajā atvaļinājumā 80 procentu apmērā no vidējās pabalsta saņēmēja apdrošināšanas iemaksu algas.

Finansiālais atbalsts ģimenēm Igaunijā un Latvijā (2)

Igaunija

Vecāki, kuri **nav nodarbināti**, ir tiesīgi uz pabalstu minimālās darba algas apmērā (278 EUR - 195 LVL). Šādu pabalstu vecāks ir tiesīgs saņemt 18 mēnešus no bērna dzimšanas.

Latvija

Vecāki, kuri **nav nodarbināti**, ir tiesīgi saņemt bērna kopšanas pabalstu - līdz 1 gadam pabalsta apmērs ir 50 LVL mēnesī;

nenodarbinātiem un nodarbinātiem vecākiem par bērna kopšanu no 1 līdz 2 gadu vecumam pabalsta apmērs - 30 LVL mēnesī

Finansiālais atbalsts ģimenēm Igaunijā un Latvijā (3)

Igaunija

Igaunija nodrošina šādus galvenos pabalstus ģimenēm (universālie pabalsti visām ģimenēm):

- bērnu pabalsts, kura apmērs ir atkarīgs no bērnu skaita ģimenē (par pirmo un otro bērnu – 19,2 EUR (13 LVL) par katru bērnu mēnesī; par trešo un turpmākajiem bērniem – 57,52 EUR (40 LVL) par katru bērnu mēnesī; savukārt pabalsts ģimenēm ar septiņiem vai vairāk bērniem – 169 EUR (118 LVL) mēnesī; bērna vecuma ierobežojums ir 16 gadi, bet, ja bērns iegūst pilna laika izglītību – 19 gadi).

- vienreizējs - bērna piedzimšanas pabalsts 320 EUR (224 LVL).

Latvija

- ģimenes valsts pabalsts - regulāri izmaksājams pabalsts no bērna viena gada līdz 15 gadu vecumam vai līdz 19 gadu vecumam, ja bērns pēc 15 gadu vecuma sasniegšanas turpina mācības vidējās vai profesionālās izglītības iestādē. Pabalsta apmērs - Ls 8 mēnesī par katru bērnu;

- vienreizējs bērna piedzimšanas pabalsts 296 LVL;

Ģimenēm paredzētie pabalsti Igaunijā (1)

Pabalsta veids	2011
	EUR/LVL
Piedzimšanas pabalsts , vienreiz izmaksājams pabalsts	
1.bērnam	320/224
2.bērnam un turpmākajiem bērniem	320/224
Adopcijas pabalsts , vienreiz izmaksājams pabalsts	320/224
Bērna pabalsts , regulāri izmaksājams pabalsts – reizi mēnesī	
1.bērnam	19.18/13.47
2.bērnam	19.18/13.47
3.bērnam un nākamajiem bērniem	57.54/40.43

Ģimenēm paredzētie pabalsti Igaunijā (2)

Pabalsta veids	2011
	EUR/LVL
Bērna kopšanas pabalsts , izmaksājams reizi mēnesī (netiek izmaksāts par bērnu laikā, kamēr vecāks saņem vecāku pabalstu (kopš 2009.gada 1.janvāra)	
bērnam līdz 3 gadu vecumam	38.35/ 26.95
bērniem no 3 līdz 8 gadu vecumam ģimenēs, kurās ir bērns vecumā līdz 3 gadiem	19.18/ 13.47
bērniem no 3 līdz 8 gadu vecumam ģimenēs, kurās ir trīs vai vairāk bērnu	19.18/ 13.47
papildu bērna kopšanas pabalsts par bērnu līdz viena gada vecumam	6.40/ 4.49
Vecāku pabalsts ģimenei ar 7 vai vairāk bērniem , izmaksājams vienam vecākam reizi mēnesī	168.74/ 118.59
Bērna pabalsts vientuļajam vecākam (vecākam, kurš bērnu audzina viens) , izmaksājams reizi mēnesī	19.18/ 13.47
Pabalsts bērnam, kurš nodots aizbildnībā vai audžuģimenē , izmaksājams reizi mēnesī	191.8/ 134.79
Bērna pabalsts vecākam, kurs dien militārajā dienestā , izmaksājams reizi mēnesī	47.95/ 33.69
Pabalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai , vienreiz izmaksājamais pabalsts	383.47/ 269.50

Nesenās izmaiņas ekonomiskās krīzes iespaidā (gan pagaidu pasākumi, gan ilgtermiņa izmaiņas)

Igaunija:

- 1) atcelti iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi par pirmo bērnu (nodokļa atvieglojumi tikuši saglabāti ģimenēm ar diviem un vairāk bērniem);
- 2) atcelta studiju kredītu kompensēšana no valsts budžeta līdzekļiem personām, kurām ir bērni, kas jaunāki par 5 gadiem;
- 3) atcelts ikgadējais pabalsts par skolas vecuma bērnu (450 EEK – 20 LVL);
- 4) pārtraukta bērna kopšanas pabalsta izmaksa laikā, kamēr persona saņem maternitātes, adopcijas vai vecāku pabalstu;
- 5) samazināts bērna kopšanai paredzētais pabalsts par bērniem līdz 12 gadu vecumam (no 100% līdz 80% no personas algas);
- 6) apturēta programma „Dienas aprūpe ikvienam bērnam” (nodrošina papildu atbalstu bērnu aprūpes nodrošināšanai no valsts budžeta);
- 7) apturēta paternitātes pabalsta izmaksa līdz 2013.gadam.

Latvija:

- 1) samazināts ģimenes valsts pabalsta apmērs par otro un turpmākajiem bērniem;
- 2) samazināts ģimenes valsts pabalsta izmaksas periods;
- 3) samazināts sociālās apdrošināšanas pabalstu apmērs – maternitātes pabalsta, paternitātes un vecāku pabalsta apmērs;
- 4) sašaurināts to personu loks, kuri tiesīgi pretendēt uz vecāku pabalstu (priekšnoteikums – atrašanās bērna kopšanas atvaļinājumā);
- 5) samazināts iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma apmērs par apgādībā esošām personām;
- 6) samazināts Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas izmaksātais uzturlīdzekļu apmērs bērnam (bērnam līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai — 30 LVL; bērnam no septiņu gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai — 35 LVL), kā arī ierobežots saņēmēju loks (bērnam ir pastāvīgi jādzīvo un tā dzīvesvietai ir jābūt deklarētai Latvijas Republikā; minētais priekšnosacījums attiecas arī uz iesniedzēju – bērna vecāku).

Bērnu pieskatīšanas pakalpojumi

Igaunija

Lai risinātu problēmu, kas saistīta ar bērnu pieskatīšanas pakalpojumu pieejamību, 2007.gadā tika uzsākta atbalsta programma pašvaldībām 2008. – 2011.gadam, lai uzbūvētu un renovētu pirmsskolas izglītības iestādes (šim mērķim valdība piešķīrusi finansējumu 44 milj. EUR apmērā – 30 milj. LVL). Problēmas risināšanā tiek iesaistīti arī privātie pakalpojumu sniedzēji, veikti arī normatīvo aktu pilnveidojumi, lai attīstītu papildu bērnu aprūpes pakalpojumus, piemēram, nosakot profesionālos standartus aprūpes pakalpojumu sniedzējiem.

Ar likumu paredzēts noteikt, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz pirmsskolas izglītību, uzliekot pienākumu kompetentajām institūcijām novērst to, ka daļai bērnu nepietiekas vietas pirmsskolas izglītības iestādēs.

Latvija

Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai apakšprogrammā 62.06.00 „Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) projekti un pasākumi (2007 - 2013)” 3.1.4.3.aktivitātes „Pirmskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstības nacionālās un reģionālās nozīmes centros” ietvaros visā plānošanas periodā kopumā līdz 2010. gada 31.decembrim ir pabeigts 21 projekts un turpinās 20 projektu ieviešana. Pabeigto projektu rezultātā:

- 1) jaunuzceltas vai paplašinātas 12 pirmsskolas izglītības iestādes;
- 2) renovētas vai labiekārtotas 22 izglītības iestādes;
- 3) radītas 1 167 jaunas vietas bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs.

Finansiālais atbalsts ģimenēm Lietuvā

Lietuva nodrošina **bērna pabalstu** šādā apmērā:

- ģimenei, kura audzina vienu vai divus bērnus – 28 EUR (19 LVL) mēnesī no dzimšanas līdz trīs gadu vecumam;
- ģimene, kura audzina trīs un vairāk bērnus – 41,5 EUR (28 LVL) mēnesī no dzimšanas līdz trīs gadu vecumam par katru bērnu;
- 15 EUR (10 LVL) mēnesī par katru bērnu no trīs līdz astonpadsmit gadu vecumam (un vecākiem, kuri turpina iegūt pilna laika vidējo izglītību, profesionālo izglītību augstāko izglītību, bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecumam).

Ģimenei tiek maksāts arī vienreizējs **bērna piedzimšanas pabalsts** par katru bērnu (299 EUR – 210 LVL).

Sievietēm neatkarīgi no tā, vai persona ir sociāli apdrošināta, tiek izmaksāts **maternitātes pabalsts** – sievietei, kura neatrodas darba tiesiskajās attiecībās un kurai nav tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstiem, tiek piešķirts vienreizējs pabalsts (74 EUR – 52 LVL) 70 dienas pirms bērna piedzimšanas.

Finansiālais atbalsts ģimenēm Polijā

Lai varētu saņemt ģimenes pabalstu, ienākumi uz vienu personu ģimenē nedrīkst pārsniegt 132 EUR (92 LVL) mēnesī, savukārt, ja ģimenē ir bērns ar invaliditāti – 152 EUR (106 LVL) mēnesī. Vecuma ierobežojums bērniem – 18 gadi vai arī brīdis, līdz kuram bērns iegūst izglītību, bet ne ilgāk, kamēr viņš sasniedz 21 gadu; līdz 24 gadu vecumam, ja bērns turpina mācības izglītības iestādē vai universitātē, vai kuram ir smaga vai vidējas pakāpes invaliditāte.

Vidējais ģimenes pabalsta apmērs apgādībā esošam bērnam mēnesī:

- jaunākam par pieciem gadiem – 13 EUR (9 LVL),
- no pieciem līdz astoņpadsmit gadiem – 17 EUR (11 LVL),
- no astoņpadsmit līdz divdesmit četriem gadiem – 18 EUR (12 LVL).

Vienreizējs **bērna piedzimšanas pabalsts** kā papildinājums ģimenes pabalstam: 261 EUR (183 LVL) par katru bērnu, ja ģimenes ienākumi uz vienu ģimenes locekli nepārsniedz 132 EUR (92 LVL).

Papildus tiek izmaksāts vienreizējs bērna piedzimšanas pabalsts (261 EUR -) neatkarīgi no ģimenes ienākumu līmeņa.

Ģimenes atbalsta politika Nīderlandē

Ģimenei draudzīga politika atbalsta vecākus viņu rūpēs un audzināšanā par bērniem, palīdz tēviem iesaistīties bērna audzināšanā un veicina nodarbinātību un (karjeras) iespēju radīšanu sievietēm. Tas viss tiek darīts ar pamatojumu, ka vecākiem ir jāvar atlicināt pietiekami daudz laika ģimenes pienākumiem.

Valdība ievieša vairākus pasākumus, lai šajā ziņā ģimenēm palīdzētu:

- ar likumu garantētais bērna kopšanas atvaļinājums tika pagarināts no 13 nedēļām uz 26 nedēļām (no 2009.gada 1.janvāra);
- tika atcelta darba meklēšanas prasība kā priekšnosacījums, lai varētu iegūt tiesības uz obligātajām tālākizglītības aktivitātēm, kas nepieciešamas darba iegūšanai nākotnē. 2009.gada 1.janvārī tika atcelts minētais darba meklēšanas pienākums attiecībā uz gadījumiem, kur bērnu līdz piecu gadu vecumam aprūpē viens vecāks, apmaiņā pret obligātajiem izglītojošajiem pasākumiem. Tas savukārt nodrošina, ka vientuļie vecāki ar maziem bērniem var koncentrēties uz bērnu audzināšanu (līdz pat bērna sešu gadu vecumam), tajā pašā laikā uzlabojot arī savas iespējas nākotnē atrast darbu;

Valdība arī ir palīdzējusi ģimenēm uzlabot savas vecāku prasmes rūpēties par bērnu:

- iniciatīvas, kas vērstas uz to, lai samazinātu šķiršanās nelabvēlīgo ietekmi un pievērsties preventīviem pasākumiem. Piemēram, 2009.gada sākumā, tika pieņemts normatīvais akts, kas paredz, ka vecākiem, kuri šķiras, tiek izstrādāts „bērna audzināšanas plāns”. Šāds plāns konkretizē jautājumus, kas saistīti ar to, ka abi vecāki nodrošinās sava bērna aprūpi, attīstību, izglītību un audzināšanu;
- vietējā mērogā organizētas diskusijas par bērnu audzināšanas jautājumiem, kuru mērķis bija veicināt labvēlīgas augsnes domu apmaiņai radīšanu profesionāļu, vecāku, jauniešu un ģimeņu vidū risinājumu meklējumiem tādos jautājumos kā vecāku pienākumu īstenošana un bērnu audzināšana;
- informācijas pieejamības nodrošināšana, kā arī iespēja vērsties pie padomdevēja par vecāku pienākumiem, izmantojot viegli pieejamus jauniešu un ģimeņu centrus, kurus ir paredzēts izveidot līdz 2011.gada ikvienā pašvaldībā.

Ģimenes atbalsta politika Dānijā

Ģimenes politikā ietverti tādi pasākumi kā elastīgs darba laiks, universāls bērna aprūpes nodrošinājums, plašas tiesības uz atvaļinājumu un pabalsti, kas domāti, lai atbalstītu ģimenes un uzlabotu darba un ģimenes dzīves saskaņošanu.

2005.gadā Dānijas valdība izveidoja Ģimenes un darba dzīves komisiju, lai identificētu šķēršļus vecākiem panākt labu līdzsvaru starp ģimenes un darba dzīvi.

Komisija vērtēja virkni risinājumu:

- ilgāks un elastīgāks maternitātes atvaļinājums,
- dienas aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšana visiem bērniem no sešu mēnešu vecuma līdz skolas vecumam;
- izvēles brīvība izvēlēties bērna pieskatīšanas pakalpojumus,
- veselīgu pusdienu nodrošināšana jaunākajiem pirmsskolas vecuma bērniem dienas aprūpes centros;
- nodrošināt dienas aprūpes centru pakalpojumu pieejamības nepārtrauktību;
- paplašināt „aizstājošo vecvecāku” programmu;
- ieviest apbalvojumu „Ģimenes un darba dzīves saskaņošanas balva” uzņēmumiem, kuri kā prioritāti noteikuši ģimenes un darba dzīves saskaņošanu.

Ģimenes atbalsta politika Zviedrijā

Ģimenes politika ir mērķēta uz atbalsta sniegšanu divu pelnītāju (apgādnieku) ģimenes modelim, lai nodrošinātu vienlīdzīgas tiesības un pienākumus attiecībā uz ģimeni un darbu gan sievietēm un vīriešiem. Galvenie šīs politikas elementi ir ģimenes pabalsti, elastīga atvaļinājumu un darba laika sistēma vecākiem ar maziem bērniem un finansiāli pieejami augstas kvalitātes bērnu aprūpes pakalpojumi.

Atbalsts nodarbinātiem vecākiem. Abi strādājošie vecāki kopā ir tiesīgi uz 16 mēnešus ilgu apmaksātu atvaļinājumu par katru bērnu. No šī laika par 13 mēnešiem tiek izmaksāts pabalsts 80% apmērā no iepriekšējiem vecāka ienākumiem līdz aptuveni 42 000 EUR (29 517 LVL) gadā (2009.gadā noteiktais apmērs) un pēdējos trīs atvaļinājuma mēnešos pabalsts tiek maksāts fiksētā apmērā – 20 EUR (14 LVL) dienā.

Vecāki, kuri nestrādā un kuriem iepriekš nav bijuši ienākumi, saņem konstanta apmēra pabalstu visu atvaļinājuma laiku. Katram vecākam pienākas apmaksāts divus mēnešus ilgs bērna kopšanas atvaļinājums, ko var izmantot tikai konkrētais vecāks. Atlikušos 12 mēnešos vecāki var dalīt savā starpā pēc ieskatiem. Vecāka tiesības atrasties atvaļinājumā pilnu laiku tiek pieļautas tikai pirmajos 18 mēnešos kopš bērna dzimšanas. Pēc tam vecākiem ir tiesības strādāt nepilnu darba laiku (par 25% samazinātu darba laiku) līdz bērns ir astoņus gadus vecs vai pabeidzis pirmo mācību gadu skolā.

Bērnu aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti ikvienam bērnam un tie darbojas visu dienu (pilna laika). Vairums bērnu aprūpes iestāžu darbojas no 6:30 līdz 18:30. Pašvaldībām ir pienākums nodrošināt pirmsskolas pasākumus bērniem, kuru vecāki strādā vai studē; šis pienākums attiecas uz bērniem, kuru vecāki ir bezdarbnieki vai atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vismaz 15 stundas nedēļā. Pirmsskolas izglītība tiek nodrošināta bez maksas bērniem no trīs līdz sešu gadu vecumam līdz 15 stundām nedēļā. Vecāku maksājumi ir tieši proporcionāli vecāku ienākumiem un apgriezti proporcionāli bērnu skaitam ģimenē. Maksimālais maksājuma apmērs var būt 3% no ģimenes ienākumiem un segt vidēji tikai 11% no faktiskajām izmaksām par vietu pirmsskolas izglītības iestādē.

Informācijas avoti

- Igaunijas Sociālo lietu ministrija;
- Eiropas Ģimeņu alianses interneta vietne:
http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/families/;
- Eiropas Padomes Ģimenes politikas datubāze:
<http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/database/>;
- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Ģimenes datu bāze:
www.oecd.org/els/social/family/database;
- European Commission Demography report 2010
- Eurochild, “Family policies that work best for children. Fighting child poverty and promoting child well-being”, 2010.

Paldies!

Līviņa Liepiņa
Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktore

